

نگاهی به روابط تجاری ایران و لبنان

توسعه روابط سیاسی؛ رونق مناسبات تجاری

رضا طهماسبی

بود و از نظام بانکداری قوی و منسجمی بهره‌مند بود، این روزها بیشتر مشغول حل‌وفصل اختلافات داخلی خود و حفظ تمامیت ارضی در برابر تهاجمات گاه و بی‌گاه رژیم اشغالگر اسرائیل است. لبنان در سال ۲۰۰۹ حدود ۳۳ میلیارد و ۵۹ میلیون دلار تولید ناخالص داخلی داشته که معین می‌کند سرانه GDP در این کشور ۱۳ هزار و ۲۰۰ دلار بوده است. اگر چه لبنان هم مانند تمام کشورهای دیگر دنیا از رکود گسترده اقتصادی در سال ۲۰۰۸ و تبعات آن در سال ۲۰۰۹ تأثیر پذیرفت، به دلیل ارتباطات کم این کشور با اقتصادهای آزاد دنیا، توانست در سال گذشته میلادی نرخ رشد قابل قبول ۶/۹ درصد را تجربه کند. با این همه، در لبنان صنعت و تولید رونق چندانی ندارد و این کشور کوچک به دلیل آب و هوای مدیترانه‌ای و جاذبه‌های توریستی فراوان قادر است از راه گردشگری و خدمات درآمد قابل قبولی کسب کند، به طوری که سهم خدمات از تولید ناخالص داخلی لبنان حدود ۷۷/۹ درصد است، در حالی که صنعت ۱۶/۷ و کشاورزی تنها ۵/۴ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور سهم دارند. یکی از معضلات اقتصادی لبنان بدهی‌های سنگین خارجی این کشور است که در اواخر سال ۲۰۰۹ به ۲۱ میلیارد و ۱۱ میلیون دلار بوده و بر اساس گزارش

و ۴۰۰ کیلومترمربع دارد. لبنان از شمال و شرق با سوریه، از جنوب با فلسطین و از غرب با دریای مدیترانه همسایه است و هیچ مرز مشترکی با کشور ما ندارد. این کشور کوچک شش استان با نام‌های بیروت، جبل لبنان، شمال، بقاع، نبطیه و استان جنوب دارد و شهر بندری بیروت نیز پایتخت آن است. لبنان تنها کمی بیشتر از چهار میلیون نفر جمعیت دارد و نرخ رشد آن نیز ۱/۱ درصد است. اگر چه نام لبنان همواره بر سر زبان‌هاست و در اغلب سخنرانی‌ها، کنفرانس‌ها، میتینگ‌ها، همایش‌ها و تجمع‌ها، چه از طرف دولت‌ها برگزار شود و چه سازمان‌های بین‌المللی یا NGOها بکرات نام لبنان برده می‌شود، این شهرت تنها به خاطر موقعیت سیاسی این کشور و تنش‌های مداومش با رژیم غاصب صهیونیستی است. تنش‌های داخلی، ترور رفیق حریری، نخست‌وزیر پیشین لبنان، حزب‌الله و درگیری این نیروی مقاومتی با اسرائیل، بلندی‌های جولان و... موضوعاتی بوده‌اند که در چند سال گذشته لبنان را تحت تأثیر شدید خود قرار داده‌اند و محوری‌ترین موضوعاتی بوده‌اند که در صحنه بین‌الملل لبنان را مطرح کرده‌اند. لبنان هیچ‌گاه حداقل در چند سال اخیر به خاطر توانایی‌های اقتصادی‌اش مطرح نشده و کشوری که زمانی به سوئیس خاورمیانه و آسیا شهره

کشورهای منطقه خاورمیانه به دلیل قرار گرفتن در این محدوده استراتژیک جغرافیایی اهمیتی دوچندان در حوزه سیاست و اقتصاد دارند. تفاوتی ندارد که چون عربستان سعودی و ایران و عراق بر دریای نفت نشسته باشند، یا چون امارات و ترکیه در تجارت متبحر باشند، یا مانند لبنان نه ذخایر زیادی داشته باشند و نه بازرگان قابل‌بسی باشند. پتانسیل نهفته منطقه که هنوز کمتر از یک‌سوم آن هم فعال نشده، باعث شده سایر کشورها، چه در خاور دور و چه غرب، چشم امید، یا در حالت بدبینانه چشم طمع، به این قدرت پنهان منطقه‌ای داشته باشند. ذخایر زیرزمینی نفت و گاز، معادن غنی، نیروی کار ماهر و به نسبت ارزان و کم‌توقع، سطح رفاه نسبی پایین، همه و همه دست به دست هم داده تا هر کشوری که بیشتر نفوذ سیاسی داشته باشد، بهره اقتصادی بیشتری هم ببرد. سرمایه‌گذاری روی ذخایر و معادن و ساخت‌وساز در این مناطق هزینه کم و سود سرشاری دارد و دلیل ناآرامی‌های خاورمیانه نیز بیشتر خلاصه در همین رقابت‌هاست.

لبنان: عروس خاورمیانه، سوئیس آسیا

لبنان کشوری کوهستانی در غرب آسیا و ساحل شرقی مدیترانه است که مساحتی در حدود ۱۰ هزار

سال	صادرات به لبنان	واردات از لبنان
۱۳۸۰	۲۴،۵۴۱،۰۷۰	۱۶،۸۵۶،۸۷۳
۱۳۸۱	۲۱،۰۶۶،۵۴۱	۳۲،۶۶۰،۹۴۱
۱۳۸۲	۲۳،۷۸۷،۴۳۷	۵۷،۴۷۸،۷۷۶
۱۳۸۳	۲۵،۴۰۴،۰۷۵	۱۵۴،۴۵۹،۶۲۱
۱۳۸۴	۴۳،۰۰۳،۴۱۲	۳۴،۴۸۸،۴۰۴
۱۳۸۵	۴۸،۴۰۰،۳۰۷	۴۳،۲۶۹،۶۹۴
۱۳۸۶	۵۳،۷۵۸،۵۲۸	۶۷،۱۰۰،۴۰۱
۱۳۸۷	۵۸،۵۵۱،۶۱۹	۷۳،۶۴۰،۳۳۶
۱۳۸۸	۷۴،۰۲۷،۶۱۳	۸۷،۵۸۲،۷۳۲
شش ماه اول ۱۳۸۹	۲۲،۴۲۱،۲۳۰	۵۶،۲۷۴،۶۶۵

سفیر لبنان در ایران هم‌اکنون به ۴۶ میلیارد دلار رسیده است که البته به زعم این مقام لبنانی برای اقتصاد این کشور مشکلی ایجاد نخواهد کرد، چرا که لبنان توانایی بازپرداخت آن را دارد. بدهی سنگین خارجی و ناتوانی در بازپرداخت آن معضلی است که در یک سال گذشته یقه بسیاری از اقتصادهای کوچک و متکی بر بخش خدمات را گرفته که بارزترین نمونه آن نیز کشور یونان در اروپاست. تراز تجاری این کشور نیز منفی است و همان طور که مشخص است به دلیل توسعه نیافتن صنعت و تولید در این کشور حجم صادرات بسیار کمتر از واردات است. لبنان در سال‌های اخیر بیش از ۳ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار صادرات داشته که شامل جواهرات، مواد شیمیایی چون سوپرفسفات‌ها، مواد مصرفی مختلف، میوه که مشهورترین آنها سیب و زیتون است، تنباکو، مواد معدنی، کاغذ و... است که اکثر آن به کشورهای همسایه و یا منطقه چون سوریه، امارات متحده عربی، عربستان سعودی و ترکیه و یا در نهایت به سوئیس در اروپا صادر می‌شود. واردات لبنان بیش از پنج برابر صادراتش، معادل ۱۶ میلیارد و ۴۱ میلیون دلار بوده است. یکی از واردات اصلی لبنان نفت است. این کشور در سال ۲۰۰۹ روزانه بیش از ۸۶ هزار و ۷۵۰ بشکه نفت وارد کرده است. دیگر مواد نفتی، خودرو، محصولات بهداشتی، پوشاک، گوشت و ماشین‌آلات صنعتی نیز از دیگر واردات مهم لبنان از کشورهای سوریه، ایتالیا، فرانسه، آلمان، چین و عربستان سعودی است.

سهام کم ایران از بازار لبنان

با این همه، نکته قابل توجه و تأمل اینکه کشور ما در میان شرکای دست اول تجاری لبنان نیست و اگر چه ما از بزرگ‌ترین حامیان سیاسی لبنان هستیم و در این کشور جایگاه، شهرت و محبوبیت ویژه‌ای داریم، سهمی از بازار این کشور نداریم. ایران حداقل در ۳۰ سال پس از انقلاب شکوهمند اسلامی همواره روابطی صمیمانه با لبنان داشته و از حمایت‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی از مردم و دولت لبنان، بخصوص شیعیان این کشور، دریغ نورزیده است. این رویکرد باعث شده ایران در میان لبنانی‌ها به کشوری محبوب بدل شود که نشانه بارز آن در سفر مقام‌های رسمی ایران، از جمله سفر محمد خاتمی رئیس‌جمهور سابق و سفر اخیر محمود احمدی‌نژاد، رئیس دولت دهم آشکار شد. استقبال کم‌نظیری از مسئولان ایرانی در لبنان نشان دهنده پتانسیل موجود در این کشور برای گسترش ارتباطات و مراودات اقتصادی است که عملاً به منافع دو کشور کمک خواهد کرد.

نکته جالب و قابل تأمل‌تر در روابط دوجانبه تجاری ایران و لبنان، سنگین بودن کفه ترازو به نفع لبنان است. یک بررسی اجمالی در آمار و ارقام نشان می‌دهد در ده سال اخیر ما بیش از آنکه کالا به لبنان صادر کنیم، از این کشور کالا وارد کرده‌ایم. از سال ۱۳۸۰ تاکنون تنها طی سه سال ۸۰،۸۴ و ۸۵ بوده که ما توانسته‌ایم بیش از آنچه از لبنان وارد می‌کنیم، به این کشور صادر کنیم. در ابتدای دهه ۸۰ صادرکنندگان ایرانی ۲۴/۵ میلیون دلار کالا به لبنان فرستادند و در مقابل ۱۶/۸ میلیون دلار کالا از این کشور خریداری کردند. پس از آن تراز تجاری بین دو کشور به نفع لبنان برگشته و این کشور توانسته است ایران را بازار کالاهای خود کند. بالاترین میزان تجارت ثبت شده بین دو کشور مربوط به سال ۱۳۸۳

است که لبنان توانست در جهشی ناگهانی صادرات خود را به ایران تا ۱۵۴/۴ میلیون دلار افزایش دهد و در مقابل ۲۵/۴ میلیون دلار نیز کالا از ایران خریداری کند. سال ۸۳ هم بیشترین تبادل کالا بین دو طرف به ثبت رسیده و هم اینکه لبنان بهترین تراز تجاری خود با ایران را داشته است. این در حالی است که میزان صادرات لبنان به ایران در یک سال قبل از آن تنها ۵۷/۴ میلیون دلار بوده است. دلیل اصلی این افزایش ناگهانی، فروش بیش از ۶۰ میلیون دلار کتچاله به ایران بوده است. در سال ۸۴ و ۸۵ ایران دوباره توانست به ترتیب تراز تجاری مثبت ۹ و ۶ میلیون دلاری داشته باشد.

در پایان سال ۸۸ میزان مراودات دو کشور رقمی بیش از ۱۶۰ میلیون دلار بوده که سهم ایران ۷۴ میلیون و سهم لبنان ۸۷ میلیون دلار بوده است. در هفت ماه ابتدای سال جاری نیز بازرگانان ایرانی ۲۲ میلیون دلار کالا به لبنانی‌ها فروخته و در مقابل ۵۶ میلیون دلار کالا از آنها خریداری کرده‌اند.

آینده روشن است

آمار و ارقام نشان می‌دهد، به‌رغم رابطه سیاسی خوب میان دو کشور ایران و لبنان، رابطه اقتصادی میان دو کشور پیشرفت چندانی نداشته و ایران نسبت به این بازار، سهولت الوصول بی‌اعتنا بوده است. اگر چه در سفر اخیر محمود احمدی‌نژاد توافقنامه‌های تجاری و اقتصادی نسبتاً مناسبی به امضای مسئولان دو کشور رسیده، باز هم بین آنچه عملی شده تا آنچه در توان و ظرفیت دو کشور موجود است، فاصله بسیاری است. زمینه تجارت بین دو کشور ایران و لبنان سال‌هاست که بسیار محدود باقی مانده است. لبنانی‌ها سوپرفسفات، کود حیوانی و نباتی، کتچاله، تخم سبزیجات و کتاب و کاغذ به ایران صادر می‌کنند و ایران هم به تاجران لبنانی فرش و کفپوش‌های مختلف و پسته می‌فروشد. با اینکه بخش اصلی اقتصاد لبنان بخش خدمات است که بیشترین سهم تولید ناخالص داخلی این کشور را نیز در اختیار دارد، ایران هیچ فعالیت و سرمایه‌گذاری قابل ذکری در این زمینه ندارد. با توجه به اینکه لبنان از منظر زیبایی به عروس خاورمیانه شهرت دارد و گردشگران زیادی هر ساله از این کشور دیدن می‌کنند، سرمایه‌گذاری در بخش خدمات می‌تواند برای فعالان اقتصادی ایرانی

بسیار مفید فایده باشد. ساخت هتل و مشارکت در تأمین برق و آب که در لبنان توسعه کافی نداشته می‌تواند از دیگر زمینه‌های همکاری بین دو کشور باشد.

در سفر اخیر رئیس‌جمهور ایران به لبنان نیز ۱۷ توافقنامه همکاری بین دو کشور امضا شد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به طرح مشترک اکتشاف نفت و گاز در دریای مدیترانه برای لبنان نام برد که می‌تواند نتایج خوبی برای کشور داشته باشد. همچنین طرح‌هایی در باب انتقال برق از کشورهای آسیای میانه به لبنان از طریق ایران مطرح شد و وزیران نیروی دو کشور به توافقاتی رسیدند که می‌تواند حداقل این امیدواری را دهد که در سال‌های آتی راهگشای سرمایه‌گذاری شرکت‌های ایرانیان برای ساخت تأسیسات نیروگاهی برق و آبرسانی در لبنان باشد.

اگر چه طی سفر اخیر هیئت دولت ایران به لبنان توافق خوبی بر سر گسترش همکاری‌ها صورت گرفت، بهتر و البته مفیدفایده‌تر این است که دولت ایران با رایزنی‌های مداوم روابط بانکی بین دو کشور را که هم‌اکنون دچار گره‌های گوناگون است، بهبود بخشد و زمینه حضور بخش خصوصی ایران در لبنان را فراهم کند، در غیر این صورت و به صرف چند توافقنامه جهش قابل توجهی در مراودات اقتصادی دو کشور پدید نخواهد آمد.

با توجه به اینکه لبنان هنوز ریسک سرمایه‌گذاری بالایی دارد، دولت ایران می‌تواند با الزام لبنان به ایجاد تضمین‌های مناسب برای سرمایه‌گذاران ایرانی زمینه حضور بخش خصوصی در لبنان را فراهم آورد. در نهایت با در نظر گرفتن این نکته که لبنان در بخش صنعت و معدن پیشرفت قابل توجهی نخواهد داشت، بهترین سرمایه‌گذاری در این کشور در بخش خدمات خواهد بود. برای دیپلماسی خارجی کشوری صنعتی و پر از ذخایر گوناگون، چون ایران، شایسته نیست که تراز تجاری‌اش با لبنان منفی باشد. در حالی که به پشتوانه حمایت سیاسی و روابط صمیمانه دو کشور و نزدیکی‌های فرهنگی و عقیدتی ایران و لبنان، این دو کشور می‌توانند بهترین رقبای تجاری یکدیگر باشند.